

ASA

ASBÜ Sosyal Arařtırmalar
Dergisi

ASBU Journal of Social Research

[Cilt/Volume: 1, Sayı/Issue: 1,
Yaz/Summer 2023]

İki Bayraklı-zâde Nesîb'in Divan'ında Olmayan Şiirleri

Poems not included in İki Bayraklı-zade Nesib's Divan

ZEYNEP SAFİ

Arş. Gör., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
zeynep.safi@asbu.edu.tr

<https://orcid.org/0009-0008-4522-4100>

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 19.07.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 27.07.2023

Yayım Tarihi/Published: 15.08.2023

Atıf/Citation

Safi, Z. (2023). İki Bayraklı-zâde Nesîb'in Divan'ında Olmayan Şiirleri. *ASA Dergisi*, 1(1), 55-74.

Safi, Z. (2023). Poems not included in İki Bayraklı-zade Nesib's Divan. *ASA Journal*, 1(1), 55-74.

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Öz

Asıl adı Seyyid Mehmed Nesîb olan İki Bayraklı-zâde Nesîb Efendi 1740-41 İstanbul doğumludur. Erken yaşlardan itibaren ilim tahsil etmiş, devlet memurluğunda başarıyla yükselmiştir. Kabiliyetli bir katip, efendi bir şahsiyet ve renkli ifadeli zarif bir şair olarak tanınmıştır. Şairin hayatı ve eserleri hakkında biyografik kaynaklarda tutarlı bilgiler mevcuttur. Arkadaşlarının onun vefatından sonra *Divan*'ını mecmualardan toplayarak oluşturması şairin tespit edilmemiş, *Divan*'ına dahil edil(e)memiş muhtemel şiirlerinin olduğu fikrini doğurmuştur. Bu çalışmanın konusu İki Bayraklı-zâde Nesîb'in *Divan*'ında yer almayan şiirleridir. Bu tespit için şiir mecmuaları taranmıştır. Klasik Türk edebiyatında Nesîb mahlaslı başka şairler de vardır. Tespit edilen şiirlerin İki Bayraklı-zâde Nesîb'e ait olduğunun dayanağı yüzyıl farkı ve şairlerin farklı şekillerde anılmalarıdır. Çalışmanın birinci kısmını Nesîb'in biyografik bilgileri, ikinci kısmını mecmualardan tespit edilen ve *Divan*'ına girmeyen şiirleri, üçüncü kısmını ise şairin tezkirelerde yer alan ama *Divan*'ında bulunmayan şiirleri oluşturmaktadır. Bunlar, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 717 numarada kayıtlı *Mecmû'a-i Eş'âr*'da biri Farsça olan üç müfred ve iki gazel, Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 1998 numarada kayıtlı *Mecmû'a-yı Eş'âr*'da bir gazel, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T445 numarada kayıtlı *Mecmû'atü'l-Eş'âr*'da bir müstezâddır.

Anahtar Kelimeler: İki Bayraklı-zâde Nesîb, divan, mecmua, klasik Türk edebiyatı.

Abstract

İki Bayraklı-zade Nesib Efendi whose real name is Seyyid Mehmed Nesib was born in 1740-41, in Istanbul. He studied science from an early age and successfully rose in the civil service. He was known as a talented scribe, a gentleman, and an elegant poet with colorful expression. There is consistent information about the poet's life and his works in biographical sources. The fact that his friends created his Divan by collecting from majmuas after his death gave rise to the idea that there are probable poems of him which were neither identified nor included in his Divan. The subject of this study is the poems of İki Bayraklı-zade Nesib that are not included in his Divan. In the determination of this, poetry majmuas were scanned. There are other poets with the pen name Nesib in classical Turkish literature. Indications of date and the different references to the poets provide the basis by which the identified poems belong to İki Bayraklı-zade Nesib. The first part of the study consists of Nesib's biographical information, the second part consists of the poems obtained, and the third part consists of his poems included in the tezkires but not in his Divan. These are three mufreds, one of which is Persian, and two ghazals in Millet Library Ali Emiri Poetic Works 717 numbered Mecmu'a-yı Eş'ar, a ghazal in Millet Library 06 Mil Yz A 1998 numbered Mecmu'a-yı Eş'ar, a mustezad in Istanbul University Rare Works Library T445 numbered Mecmu'a-yı Eş'ar.

Keywords: İki Bayraklı-zade Nesib, divan, majmua, classical Turkish literature.

Giriş

Şiir mecmuaları, konu, biçim ve içerik üzerinden muhtelif şiirlerin toplanıp biriktirilmesi, bir araya getirilmesidir (Kut, 1986, s. 170). Klasik Türk edebiyatında şiir kaynağı olması yönüyle önemli bir yere sahiptir. Divanlar ise müretteb veya gayrı müretteb olabilen, şairlerin kendileri veya onlar adına başkaları tarafından bir araya getirilen eserlerdir. Bir divanda yer alan şiirler herhangi bir dayanak bulunmadığı için şaire mal edilememişse veya şairin divanı başkaları tarafından bir araya getirilmişse divanında olmayan ama ona ait olan şiirlerle mecmualarda karşılaşmak mümkündür. İki Bayraklı-zâde Nesîb'in de şiirlerini dayanak elde edilecek şekilde muhafaza etmemiş veya kitaplaştırmamış olması muhtemeldir. *Divan*'ı arkadaşları tarafından vefatından sonra mecmualardan toplanarak meydana getirilmiştir (Aydemir & Özer, 2019, s. 272). Mecmuaların sayıca çokluğu ve çeşitliliği göz önüne alındığında şairlerin divanlarında olmayıp mecmualarda bulunan şiirlerine rastlanabilir. Bu çalışma da İki Bayraklı-zâde Nesîb özelinde böyle bir duruma odaklanmıştır.

Klasik Türk edebiyatında Nesîb mahlaslı beş şair vardır. Bu isimler 17, 18 ve 19. yüzyıl şairleridir. İçlerinden 17. yüzyılda yaşamış olanlar Şeyh Seyyid Yûsuf Nesîb Dede (ö.1714) ve 18. yüzyılın başına şahitlik eden Uşşâkî-zâde Seyyid Abdullah Nesîb'dir (ö.1726). 18. yüzyılda, İki Bayraklı-zâde Nesîb ile aynı dönemde yaşamış olan Gazzî-zâde Mustafa Nesîb (ö.1787) ve 19. yüzyılda ise Hüseyin Nesîb Efendi (ö.1896) yer almaktadır. Yalnızca İki Bayraklı-zâde Nesîb'in ve Nesîb Dede'in *Divan*'larına ulaşılabilmektedir. Burada, Hüseyin Nesîb'in 19. yüzyılda yaşamış olması, şiirlerinin bu yüzyıla tarihlenemeyen mecmualarda bulunamayacağını göstermektedir. Nesîb mahlaslı şairler arasında en çok Nesîb Dede'nin şiirleri derlenmiş ancak şiirleri çoğunlukla 17. yüzyıl şiirlerinin olduğu mecmualarda yer almıştır. Her ne kadar mezkûr şairlerden üçü "Seyyid" olarak anılsa da bu tabir İki Bayraklı-zâde Nesîb'e yönelik kullanılmıştır. Şiirlerin ona ait olduğunu saptamakta yüzyıl fark(lar)ının yanı sıra şaire Seyyid Nesîb veya Nesîb Efendi denilmesi, Yûsuf Nesîb için Nesîb-i Mevlevî ifadesinin kullanılması ve Gazzî-zâde Nesîb'in Ahmed-zâde Nesîb olarak anılması gibi bilgiler de ayırt edici bir rol oynamıştır.

1. İki Bayraklı-zâde Nesîb'in Biyografisi

İki Bayraklı-zâde Nesîb, şairler arasında İki Bayraklı-zâde namıyla anılmaktadır ancak bu çalışmada ulaşılan kaynaklarda İki Yapraklı-zâde Nesîb kaydına¹ da rastlanılmıştır. Bu

¹ M. A. Yekta Saraç (Haz.), 2016, Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı müellifleri*, C.1, s. 890. Nuri Akbayar (Haz.), 1996, Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, s. 170.

kullanım fazla yaygın değildir. Şairin *Divan*'ını çalışan Sadık Erdem bu kullanımın yanlışlıkla ortaya çıktığını ileri sürmüştür (2002, s. xx). Lakabında ve mahlasında kullandığı Nesîb, asıl isminden gelmektedir: Mehmed Nesîb. Mehmed Nesîb Efendi, Nesîb Efendi veya Nesîb Muhammed Efendi isimleriyle bahsi geçse de isminin başında Seyyid lakabının olduğu bilgisi de mevcuttur. Babası Seyyid Süleyman Ağa'dan miras olarak bunu taşıdığı söylenebilir. Aslen İstanbullu ve 1153/1740-41 doğumlu (Akbaş, 1996, s. 170) olan Nesîb, olgunluk çağlarında farklı şehirlerde vazifelerini ifâ etse de tekâmülünü İstanbul'da tamamlamıştır. III. Mustafa zamanında çeşitli devlet hizmetlerinde bulunan babası gibi kendisi de devlet memurluğu yapmıştır (*Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi: Devirler, İsimler, Eserler, Terimler*, 1990, s.18). Şöyle ki, erken yaşlardan yirmi yaşına dek muhtelif ilimler tahsil ettikten sonra Halep valisi vezir Bekir Paşa'nın mühürdârı olup kısa zaman içinde kıdem kazanarak sadâret mektupçuluğu kâtibi olmuştur (Aydemir & Özer, 2019, s. 272). Ameli üzere kifayeti ve muktedirliğinin, sadâret mektupçuluğu başkâtibi, sadâret mektupçusu ve reîsü'l-küttâb gibi yazı işlerinde süratle rütbeleri artan, iyi tahsilli, resmî işlerde ve divan kalemlerinde kabiliyetlidir (Beydilli, 2003, s.464-465) Nişancı Mehmed Emin Paşa'ya (ö.1769) benzemesi münasebetiyle paşanın dikkatini çekmiş ve onun takdirini kazanarak divan katipliğinde yer almıştır (Çiftçi, 2017, s. 478). Yalnızca meslekî kabiliyetlerinden ötürü değil, yaşlıları arasında seyyidliği, efendiliği ve akıllılığı ile tanındığı için (Erdem, 1996, s. xx) bu yönleriyle ayırt edici nitelikte olduğu söylenebilir. Bu esnada Bekir Paşa'nın sadrazam olmasıyla birlikte mektupçu başkâtibi olmuştur (Aydemir & Özer, 2019, s. 272). *Tezkire-i Silâhdâr-zâde*'de geçtiği üzere hayatını "hâcegândan" (Öztürk, 2015, s. 217) olarak sürdüren Nesîb, henüz yirmi bir yaşına ermişken küçük evkâf muhasebecisi, yirmi beşinde beylikçi ve dahi yazı işlerindeki üstün istidâdıyla birkaç ay içinde mektupçuluğa yükselmiştir (Akbaş, 1996, s. 170). Bunu takiben küçük tezkirecilik vekaletine atanarak (Çiftçi, 2017, s. 478) erken yaşta ve kısa sürede gelen kıdemli vasfını devlet erkânı (Aydemir & Özer, 2019, s. 272) olarak sürdürmüştür.

Nesîb, her ne kadar temkinli bir fitrata sahip olsa da bir gün attan düşme kazası neticesinde memuriyetten istifâ etmiştir (Aydemir & Özer, 2019, s. 273). Mesleğinden yedi-sekiz sene ayrı kaldığı (Çiftçi, 2017, s. 478) bu süre boyunca kendisini eğlenceye vermiş, kalender meşrepli kimselerle vakit geçirmiştir (Ceyhan, 2014). Öyle ki, "cübbesini ve sarığını satıp, harap ve virane yerlerde" yatmıştır (Erdem, 1996, s. xxııı). Sadrazamlık makamı tarafından İran'dan gelen bir mektubun çevirisi kendisinden istenildiğinde Nesîb'in bu mektubu tercüme etmesi ve

Ömer Çiftçi (Haz.), 2017, Fatîn Davud, *Hâtimetü'l-Eş'âr (Fatin tezkiresi)*, s. 478.

mektuba cevap yazması vesileyle yeniden memuriyete dönmüştür (Aydemir & Özer, 2019, s. 272). Maliye tezkireciliği görevindeyken siroza yakalamp 1204/1789-90'da vefat eden şairin kabri Rumeli Hisarı'nda Kayalar mezarlığındadır (Saraç, 2016, s. 890).

2. İki Bayraklı-zâde Nesîb'in Şiirleri ve Şairliği

Bu çalışmada ulaşılan kaynaklarda İki Bayraklı-zâde Nesîb'in ferdî ve edebî şahsiyeti hakkında seyrek bilgiler olması durumu şiirleri için de geçerlidir. Nesîb için kendinden övgüyle bahsedilen bir şair olduğunu net bir tavırla söylemek mümkün olmadığı gibi aksini iddia etmeye yönelik bir kayıt da mevcut değildir. Tatlı sözlü, alçak gönüllü, nüktedan (Erdem, 1996, s. xxvı) ve fâzıl (Akbayar, 1996, s. 170) olduğundan söz edilmiştir ancak şahsiyet özelliklerini şiirlerine ne kadar yansıttığı yönünde net bir tespit bulunmak mümkün görünmemektedir. *Osmanlı Müellifleri*'nde "dervîş-nihâd bir şâir" olduğu ve "dîvânıyla âsâr-ı münşiyânesi" (2016, s. 890) olduğu yönünde bir değerlendirmede bulunulmuştur. *Hâtimetü'l-Eşâr*'da "ulûm-ı Arabiye ve fûnûn-ı Fârisiyye âşina bir şâir-i dânâ" (Çiftçi, 2017, s. 478) olarak anılmıştır. Manzum ve mensur eserlerinde keskin dilli olmasına karşın renkli ifadeli olup zarif ve hoşsohbet ancak bir o kadar da nüktedan ve vakur mizah anlayışıyla sözünü müessir kılmış ve yazıdaki ustalığını meşrulaştırmıştır (Ceyhan, 2014).

Nesîb'in "mal, mülk ve mevki ihtirasından uzak" tavrı onun "eserlerini bile kitap haline getireme"mesine (*Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi: Devirler, İsimler, Eserler, Terimler*, 1990, s. 18) yol açmış ve bundan ileri gelen kayıt eksikliğini, arkadaşları vefatından sonra mecmualardan elde ettikleri şiirleri bir araya getirerek *Divan*'ını ve münşeâtını oluşturmuşlardır (Aydemir & Özer, 2019, s. 272). Dolayısıyla hala *Divan*'ında yerini bulamamış şiirlerinden söz edilebilir.

Bu çalışmada, Nesîb'in *Divan*'ında tespit edilmeyen yedi şiir yer almaktadır. Bunlardan beşi, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 717 numarada kayıtlı *Mecmû'a-i Eş'âr*'da yer almaktadır. Bu mecmua, 151 varaktan müteşekkil olup şiirlerde konusu geçen bürokratik vazifelerin ve dahi düşürülen tarihlerin işaret ettiğine göre 18. yüzyıl şairlerinin şiirlerinden seçmeler ile bir araya getirilmiştir. Neredeyse bütün şiirlere başlık veya şairinin ismi yazılmıştır. Derlenen şiirlerin kaside, mesnevi, gazel, müfred, tarih vb. farklı nazım şekillerinden ve bunların da muhtelif türlerden oluştuğu bu şiirlerin herhangi bir tema etrafında toplanmayıp estetik ve içerik açısından değişkenlik gösterdiği saptanmıştır. Mevzubahis şiirlerin İki Bayraklı-zâde Nesîb'e ait olduğu ise "Ez-âsâr-ı Mehmed Nesîb Efendî ez-h'âcegân-ı dîvân-ı hümayûn-ı Şehrî" isimli başlıktan, bundan sonra verilen şiirlerin ona ait

olduğunu gösteren “Velehu” ibaresinden ve mecmuada yer alan diğer Nesîb mahlaslı şairin “Nesîb-i Mevlevî” olarak ayrılmasından hareketle saptanmıştır. Bununla beraber, Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 1998 numarada kayıtlı *Mecmû‘a-yı Eş‘âr*’da da şairin *Divan*’ında yer almayan bir gazel saptanmıştır. Bu gazelin şaire aidiyeti “Es-seyyid Nesîb Nâdire-gû” başlığından hareketle tespit edilmiştir. Üstelik, gazelin bu başlıkla mecmuaya alınmasından yola çıkarak Nesîb’in nükteli sözler söyleyen bir şair olarak kabul edildiği kanaatine varılabilir. Ayrıca, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T445 numarada kayıtlı *Mecmû‘atü’l-Eş‘âr*’da da *Divan*’da bulunmayan bir müstezâd kayıtlıdır. Seksen varaktan oluşan bu mecmuanın ikinci ve üçüncü varaklarında mecmuada şiirleri bulunan şairlerin isimleri geometrik süslemelerin içine yazılmıştır. Bu şairlerin çoğunluğu 17 ve 18. yüzyılda yaşamış şairler olsa da mecmuada diğer yüzyıllarda yaşamış şairlerin şiirleri de bulunmaktadır. Toplam 93 şairin şiirlerinin bulunduğu mecmuada nesih ve talik hat kullanılmıştır. Her varakta en fazla beş kısa şiir örneğinin sığabileceği iki çerçeve ve bu çerçeveye sığmamasından ötürü derkenarlara yazılmış iki yüz on iki şiir mevcuttur. Şiirlerde mahlaslar, tür ve şekil bilgisine ilişkin bilgiler kırmızı mürekkeple yazılmıştır.. Yukarıdaki mecmuada olduğu gibi bu mecmuada da muhtelif konulu ve nazım şekilli şiirler seçilmiştir. Müstezâdın İki Bayraklı-zâde Nesîb’e aidiyeti “Müstezâd-ı Nesîb Efendi” başlığı ile doğrulanmaktadır; zira mecmualarda Nesîb mahlaslı şairlerden yalnızca İki Bayraklı-zâde Nesîb’e bir önceki örnekte olduğu gibi “Seyyid Nesîb” veya “Nesîb Efendi” denilmiştir.

2.1. Şekil Özellikleri

2.1.1. Vezin

İki Bayraklı-zâde Nesîb’in *Divan*’ında yer almayan şiirlerinde kullandığı aruz kalıpları şu şekildedir:

Vezin Kalıbı	Vezin Bahri	Nazım Şekli	Şiir Sayısı
Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün	Remel	Müfred	2
		Gazel	1
Mef‘ülü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün	Muzârî‘	Müfred	1

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fa'îlün	Remel	Gazel	1
Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün	Remel	Gazel	1
Mef'ûlü fâ'îlâtü mefâ'îlü fâ'îlün/ Mef'ûlü Fâ'îlün	Muzâri'	Müstezâd	1

Çalışmada yer alan şiirlerde Nesib, üç farklı aruz kalıbını tercih etmiştir. İçlerinden en sık kullandığı Remel bahrinden fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün vezni olmuştur. Bu aruz kalıbı, klasik Türk şiirinde en çok kullanılan vezin olmasının yanı sıra Remel bahri içinde de en fazla benimsenen kalıptır (İpekten, 1994, s. 274). Nesib, bu kalıbı kullanarak iki müfred ve bir gazel nazım şeklinde şiir yazmıştır. Diğer aruz kalıplarından ise biri müfred, ikisi gazel ve biri müstezâddan müteşekkil şiirleri vardır. Bu şiirlerde herhangi bir vezin bozukluğu meydana gelmemiş ve med ile ulamalar (vasl) aruz ölçüsüne doğru bir şekilde tatbik edilmiştir.

2.1.2. Kafiye

Nazım Şekli	Kafiye Türü				Toplam
	Mücerred	Mürdef	Mukayyed	Müesses	
Müfred	-	-	-	1	1
Gazel	1	2	1	-	4
%	14,28	58,33	14,28	14,28	

Nesib'in elde edilen yedi şiirinde en çok kullandığı kafiye türü mürdeftir. Şairin de klasik Türk şiirinde en çok tercih edilen kafiye türünü (Saraç, 2012, s. 275) daha sık kullanması kafiye geleneğiyle paralellik gösterir. Yedi şiirin içinde kafiyesi olan yalnızca beş şiir vardır ve bunların dördü gazel, biri müfred nazım şeklindedir. Yedinci şiir müstezâd nazım şeklinde olduğu için uzun mısraların kafiyesi tabloya dahil edilmiştir. Şiirin tabloya girilen kafiye türü ile ziyade mısraların kafiye türü aynı olup mürdeftir. Ziyade mısraların kafiyesi ise “-âb”dır.

2.1.3. Redif

İki Bayraklı-zâde Nesîb'in ele alınan şiirlerinde nazım şekillerinden ötürü redif kullanımı seyrek; zira şiirlerin çoğunu oluşturan müfred nazım şekli, tek beyitten oluştuğu için a-a veya a-b şeklinde sabit/zorunlu kafiye şemasına sahip değildir. Burada iki şiirde redif bulunmamaktadır. Bunlar, nazım şekli müfred olan şiirlerden oluşmaktadır. Kalan beş şiirin birini Farsça olan müfred, üçünü gazel ve diğerini müstezâd nazım şekli oluşturmaktadır. Redifleri ise şu şekildedir:

mîresed, -üm geçdüm, -uma, -ya, saña.

2.2. Şiirlerin İçerik Özellikleri

2.2.1. Deyim ve Kalıp İfadeler

Nesîb, kullandığı deyimler/söylemler vesilesiyle ifadesindeki tesiri daha kuvvetli hale getirmiştir. Bu deyimler/söylemler ise şu şekildedir:

“kalmaz yerinde ‘âlem” (2/I), “geçdüm” (IV), “yandı tutuşdı bağrum” (2/IV), “cân alursun gidüp ağyâra vèürsün şad cân” (3/IV), “baña el vèrmedi” (3/IV), “yüz gösterme” (4/IV), “getürmekden hayâlün yāduma” (1/V), “geldi her vech-ile ‘âlemde hâlel mu‘tāduma” (1/V), “hark-ı ‘iffet” (3/V), “karalar çaldurduñ ey şüh-ı dil-ārā aduma” (3/V), “kapıldum” (1/VI).

2.2.2. Dinî Söylemler

Klasik Türk şiiri, Çelebioğlu'nun (1998) deyimiyle “Klasik Türk edebiyatının, en belirli ve umumi bir vasfı olarak az veya çok dini bir karakter” (s. 349) taşıması ve mahsullerinin “İslâmiyet dairesi içine girmiş Türk ırkının o kültürü manzumesi içinde vücuda getirdiği eserler” (Tarlan, 1990, s. 70) olması münasebetiyle İslâm kültüründen müteşekkildir. Dolayısıyla kaynakları da çoğunlukla dinî zeminden oluşmaktadır. Bunlar: Tasavvuf da dahil olmak üzere Kur'an, peygamberlerin hadisleri, peygamber ve uluların menkıbeleri, Firdevsî'nin Şehnâme'si ve yerel malzemelerdir (İz, 1967, s. xxx-xli). İslâmî mazmunlar, terimler ve konular içerdiği kadar estetik anlayışı da buna göre oluşmuştur. Şairler, dinden faydalanmaya meylenmiş, egemen güç de “dinî durumu istikrar halinde” (Tarlan, 1994, s. 32) tutmasıyla bu ölçülerin dışında tutum sergilenmesine ekseriyetle müsamaha göstermemiştir. Klasik Türk edebiyatı şairlerinin dinden beslenmesi, dinî söylemlerden istifade etmesi onların kolektif belleklerinden ileri gelen bir durum olup kimi şairde baskın, kimi şairde daha silik seyreden bir tutumdur. Bunun yanı sıra, şairlerin belagatte başarılı olma, güzel ve fasîh söz söyleme gayesi onları şiirlerini nazmederken belagatte en üstün gördükleri Kur'ân-ı Kerîm'i ve onun icâzını kılavuz edinmeleriyle sonuçlanmıştır (Levend, 1971, s. 186-194).

Nesîb'in dervîş tabiatlı bir şair olduğu söylenmişti. Klasik Türk şiirinin “dini bir karakter”e de sahip olduğu göz önüne alındığında şairin tabiatı ile şiirlerinin tenasübünün olup olmaması ehemmiyet arz eder. Bu çalışmada yer alan şiirlerinde şairin dervîşâne yaklaşımının hakim olmadığı, mizacı sebebiyle daha fazlası beklense de dinî göndermelerden bir miktar yararlandığı, dolayısıyla bu örnekler üzerinden tenasübünün olduğu ancak bunun çok kuvvetli olmadığı görülmüştür. Buna yönelik örnekler şu şekildedir:

“kalmaz yerinde ‘âlem ü âdem beka kalur” (2/I), “şeb-i İsrâ” (1/II), “çarhda hâlâ o lezzetle raşad bekler Mesîh” (2/II), “kâfir olsa merhamet eyler” (4/V), “cenâb-ı Râtıb-ı destür-ı yektâ” (6/VI).

3. İki Bayraklı-zâde Nesîb'in Tezkirelerde Olup *Divan*'ında Olmayan Şiirleri

Tezkire yazarlarının Nesîb'in şiirlerine örnek olarak verdikleri bazı şiirler şairin *Divan*'ında yer almamaktadır. Tezkire yazarlarının verdikleri şiirler çalışmanın incelenen kısımlarına dahil edilmemiştir.

I.

1. Mest-i hâb-ı gaflet olmaz maḥrem-i bâzâr-ı ‘ışk
Ehl-i ‘ışkın aḥz ü i‘tâsı dem-i eşhâr olur

II.

1. Halk eder dâd ü sited biz pür-telâş u bî-nişâb
Çârsü-yı ‘âlemin biz oḡmadık dellâlıyuz

III.

1. Şafâ-yı ‘ışk budur tîr-i gamze câna geçe
Derûna gelmeye ammâ ki zerre deḡli ḡubâr

^I M. A. Yekta Saraç (Haz.), 2016, Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı müellifleri, C.1*, s. 890.

^{II} M. A. Yekta Saraç (Haz.), 2016, Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı müellifleri, C.1*, s. 890.

Emrah Aydemir & Fatih Özer (Haz.), 2019, Fâik Reşâd, *Eslâf*, s. 273.

^{III} Emrah Aydemir & Fatih Özer (Haz.), 2019, Fâik Reşâd, *Eslâf*, s. 273.

IV.

1. Yerde gökde mihr-i dilberle kararî kalmadı
Zerre şay şeb-nem tut ey nâsih dil-i âvâreyi

V.

1. Yandı şerâr-ı dil ile gıll u gışum benüm
İtdi tamâm puhte beni sūzişüm benüm

İtmez izâle ğafleti şît-i verâ-yı ‘ışk
Bîdâr kıldı çeşm-i dili nâlişüm benüm
3. Ser-geşteyüm sükünını rü’yâda görmezem
Seng-i felâhan olsa n’ola bâlişüm benüm

Bir keşfîyüm ki bād çeker yem degül beni
Gird-âb olur nişîmen-i âsâyişüm benüm
5. Harf-i pesîn ebcediyüm nüşha-i gamuñ
Nağz-ı merâtibümledür efzâyişüm benüm

Oldı netîce dâ’ire-i kayd-ı tab‘uma
Âzâdelikle dehrdeki gerdişüm benüm
7. Dehr ile hâlâdan ne zarar var başa Nesîb
Revğanla âb gibidür âlâyişüm benüm

Sonuç

İki Bayraklı-zâde Nesîb’in *Divan*’ındaki şiirlerin muhtelif mecmualardan toplanılarak bir araya getirilmesi, gözden kaçırılmış şiirlerinin olduğunu göstermiştir. Bu çalışmada iki yüz on iki şiir mecmuasında ve üç cönkte Nesîb mahlası ile kayıtlı şiirler taranmıştır. Bunlarla birlikte Nesîb mahlaslı şairlerden *Divan*’ına ulaşılabilen Şeyh Yûsuf Nesîb Dede’nin *Divan*’ı taranmış ve kıyas edilmiştir. Böylece Nesîb’in *Divan*’ında yer almayan Ali Emiri Manzum 717

^{IV} Emrah Aydemir & Fatih Özer (Haz.), 2019, Fâik Reşâd, *Eslâf*, s. 273.

^V Furkan Öztürk (Haz.), 2015, Silâhdâr-zâde Mehmed Emîn, *Tezkire-i Silâhdâr-zâde*, s. 217.

numarada kayıtlı *Mecmû'a-i Eş'âr*'da beş; Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 1998 numarada kayıtlı *Mecmû'a-yı Eş'âr*'da bir; İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T445 numarada kayıtlı *Mecmû'atü'l-Eş'âr*'da da bir şiiri tespit edilmiştir. Bunlar üç müfred, üç gazel ve bir müstezâddan oluşmaktadır. Bu şiirler, transkripsiyon alfabesi ile gösterilmiştir.

İki Bayraklı-zâde Nesîb'in "Seyyid Nesîb" veya "Nesîb Efendi" olarak anıldığı, bu sayede diğer Nesîb mahlaslı şairlerden ayırt edildiği bilgisine ulaşılmıştır. Tespit edilen şiirlerden birinin başlığında geçen "nâdire-gû" ifadesi, nükteli sözler söyleyen bir şair olarak kabul edildiği ihtimalini kuvvetlendirmiştir. Çalışmamızda taranan eserlerin haricinde elde edilebilecek başka mecmua ve cönklerin incelenmesi durumunda Nesîb'in *Divan*'ına girmemiş başka şiirlerin de tespit edilmesi muhtemeldir.

KAYNAKÇA

- Akbayar, N. (Haz.) (1996). Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*. Tarih Vakfı Yayınları.
- Atatürk Kültür, Dil ve tarih yüksek kurumu. (1990). *Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan'ın makalelerinden seçmeler*. Atatürk Kültür Merkezi.
- Aydemir, E. & Özer, F. (Haz.) (2019). Fâik Reşâd, *Eslâf*. Kültür Bakanlığı e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/64564,eslafpdf.pdf?0> [Erişim Tarihi: 20.04.2023].
- Beydilli, K. (2003). “Mehmed Emin Paşa, Yağlıcızâde” *TDV İslam Ansiklopedisi*. C. 28. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 464-465.
- Ceyhan, A. (2014). “Nesîb, Seyyid Mehmed (İki Bayraklı-zâde)” Türk edebiyatı isimler sözlüğü. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nesib-seyyid-mehmed-ikibayraklizade> [Erişim Tarihi: 20.04.2023].
- Çelebioğlu, A. (1998). *Eski Türk edebiyatı araştırmaları*. M.E.B.
- Çiftçi, Ö. (Haz.) (2017). Fatîn Davud, *Hâtîmetü'l-eş'âr (Fatin tezkiresi)*. Kültür Bakanlığı e-kitap. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55976,fatin-tezkiresi-pdf.pdf?0> [Erişim Tarihi: 20.04.2023]
- Erdem, S. (2002). *Nesîb ve divân'ı inceleme-tenkidli metin-sözlük*. Tuğra Matbaası.
- İpekten, H. (1994). *Eski Türk edebiyatı: nazım şekilleri ve aruz*. Dergâh.
- İz, F. (1967). *Türk edebiyatında nazım, 1*. Küçükaydın.
- Kut, G. (1986). *Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi devirler/isimler/eserler/terimler*, C. 6. Dergâh Yayınları.
- Levend, A. S. (1971). “İslâmi edebiyatın esaslar ve kaynakları” *TDAY belleten*, s. 71-117.
- Öztürk, F. (Haz.) (2015). Silâhdâr-zâde Mehmed Emîn, *Tezkire-i Silâhdâr-zâde*. DBY Yayınları.
- Saraç, M. A. Y. (2012). *Klasik edebiyat bilgisi biçim-ölçü-kafiye*. Gökkuşbucağı Yayınları.
- Saraç, M. A. Y. (Haz.) (2016). Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı müellifleri*. TÜBA.
- Tarlan, A. N. (1994). *Edebiyat meseleleri*. Ötüken.
- Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi: devirler, isimler, eserler, terimler*. (1990). Dergâh Yayınları.

Yazma Eserler:

Mecmû 'a-i Eş 'âr, Millet Kütüphanesi nu: 717.

Mecmû 'a-i Eş 'âr, Milli Kütüphane nu: 06 Mil Yz. A 1998.

Mecmû 'atü 'l-Eş 'âr, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi nu: T445.

TARANAN ESERLER:			
1) Millî Kütüphane: 1. 06 Mil Yz A 803 2. 06 Mil Yz A 1694 3. 06 Mil Yz A 10103 4. 06 Mil Yz A 2519 5. 06 Mil Yz A 149 6. 06 Mil Yz A 54 7. 06 Mil Yz A 3291 8. 06 Hk 3639 9. 06 Mil Yz A 3904 10. 06. Mil Yz A 7521 11. 06 Mil Yz A 3479 12. 06 Mil Yz A 2637 13. 06 Mil Yz A 2713 14. 06 Mil Yz A 2762 15. 06 Mil Yz A 392/6 16. 06 Mil Yz A 2552 17. 06 Mil Yz FB 402 18. 06 Mil Yz 875 19. 06 Mil Yz A 4228/2 20. 06 Hk 3747-1 21. 06 Hk 3882/2 22. 06 Hk 3639 23. 06 Hk 178-1 24. 06 Hk 1721 25. 06 Mil Yz A 949 26. 06 Mil Yz A 2327 27. 06 Mil Yz A 7300 28. 06 Mil Yz A 1870 29. 06 Hk 687-1 30. 06 Hk 578 31. 06 Hk 951 32. 03 Gedik 18185 33. 03 Gedik 18228 34. 03 Gedik 18248 35. 06 Mil Yz A 2837 36. 06 Mil Yz A 799	37. 06 Mil Yz A 3616 38. 06 Mil Yz A 3070 39. 06 Mil Yz A2631 40. 06 Mil Yz A 3763/1 41. 06 Mil Yz Cönk 234 42. 06 Mil Yz Cönk 140 43. 06 Mil Yz 2703-2 44. 01 Hk 1064 45. 06 Hk 3769 46. 06 Hk 3661 47. 06 Hk 252/1 48. 06 Hk 951 49. 06 Hk 427 50. 06 Hk 319/1 51. 06 Hk 3232 52. 15 Hk 224 53. 19 Hk 2211 54. 19 Hk 2271 55. 19 Hk 2207 56. 37 Hk 100 57. 26 Hk 1060/1 58. 06 Mil Yz A 2516 59. 06 Mil Yz A 1808/1-6 60. 06 Mil Yz A 3810 61. 06 Hk 1029 62. 06 Mil Yz A 1818 63. 06 Mil Yz A 2299 64. 45 Ak Ze 194 65. 87 66. Yz A 3755 67. Yz A 801 68. Yz. A 4022 69. 45 Hk 8422 70. 06 Mil Yz A 9854	2) İ.B.B. Atatürk Kitaplığı: 1. BEL_YZ_K0352 2. BEL_YZ_K1589 3. BEL_YZ_K0640 4. BEL_YZ_K0644 5. BEL_YZ_K0006 6. BEL_YZ_K0007 7. BEL_YZ_K0772 8. BEL_YZ_K0336 9. BEL_YZ_K0700 10. BEL_YZ_K0773 11. BEL_YZ_K000394 12. BEL_YZ_K0708 13. BEL_YZ_K04434 14. BEL_YZ_K0633 15. BEL_YZ_K1339 16. BEL_YZ_K0355 17. BEL_YZ_K.0340 18. BEL_YZ_O0034 19. BEL_YZ_O0092 20. MC_YZ_K.0168 21. MC_YZ_K.0131 22. OE_YZ_0561 23. OE_YZ_0528 24. OE_YZ_0909_01-10 25. OE_YZ_0593 26. OE_YZ_0333 27. OE_YZ_1172 28. OE_YZ_0333 29. K.0006 30. K.328 31. K.0446 32. YZ_K_0233	3) Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi: 1. 10185 2. 10221 3. 10235 4. 10554 5. 10743 6. 11456 7. 12324 8. 12883 9. 12933 10. 13194 11. 13215 12. 13371 13. 13450 14. 13461 15. 13669 16. 13959 17. 14717
4) Millet Kütüphanesi Ali Emiri Kitaplığı: 1. Manzum 554 2. Manzum 555 3. Manzum 568 4. Manzum 577 5. Manzum 579 6. Manzum 593 7. Manzum 632 8. Manzum 719	5) İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi: 1. ŞR 60 2. ŞR 86 3. ŞR 89 4. ŞR 107 5. ŞR 000074	6) Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Başışlar: 1. 2388/ 11 2. 2617 3. 2976 4. 5790 5. 5794	7) Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi: 1. 2843 2. 3424 3. 3388
8) Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi: 1. 3845	9) Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi: 1. 172 2. 763	10) Süleymaniye Kütüphanesi Bağdatlı Vehbi Efendi: 1. 1489	11) Süleymaniye Kütüphanesi Galata Mevlevihanesi: 1. 170

12) İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi: 1. TY393 2. TY739 3. TY 1724 4. TY1058 5. TY 10556 6. T9313 7. T3031 8. T3560 9. T3572 10. T3819 11. T3545 12. T752 13. T743 14. NEKTY03990 15. 10740	13) Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi: 1. 1591 2. 2752 3. 3005 4. HATAY 1049 5. 183 6. BY936 7. 6728	14) Fransa Ulusal Kütüphanesi: 1. SUPPL. TURC 386 2. SUPPL. TURC 388 3. SUPPL. TURC 1035 4. TURC 302 5. TURC 306	15) Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi: 1. 387 2. 398 3. 412 4. Y/0723 5. Y-593 6. Y-619
16) Topkapı Sarayı Müzesi: 1. H.1073 2. Bağdat 406 3. E.H.1487	17) Topkapı Sarayı Müzesi Hazine Kitaplığı: 1. 1127	18) Edirne Selimiye Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu: 1. 22 SEL 7168 [Cönk] 2. 22 sel 2207/1	19) Koç Üniversitesi El Yazmaları Koleksiyonu: 1. Mecmû'a-i İlâhiyyât
20) Berlin Devlet Kütüphanesi Doğu El Yazmaları Koleksiyonu: 1. OCT. 3058	21) Harvard Üniversitesi Houghton Kütüphanesi: 1. MS. ARAB 225 2. MS. TURK 59	22) Diyarbakır İhtisas Kütüphanesi: 1. 101	23) AHBVÜ Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Mezkezi Kütüphanesi: 1. 437
24) Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi: 1. ASL 551 (MC:9 SA 172-10) 2. ASL 609 (MC:67)	25) Berlin Milli Kütüphanesi: 1. MS. OR. OCT 2216	26) Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi: 1. EY_1492	27) Michigan Üniversitesi Kütüphanesi: 1. 1682 2. MS. 416 3. 356 4. 421
28) Sivas Ziyabey Yazma Eser Kütüphanesi: 1. 15495 2. 14300 3. 375	29) Mehmet Fatih Köksal Kütüphanesi: 1. Yz. 71-Mec. 10 2. Mec. 108	30) Zeytinoğlu İlçe Halk Kütüphanesi: 1. 43 ZE 648 2. 43 ZE 1148	31) Alevî-Bektâşî Kültür Enstitüsü Arşivi: 1. 24
32) Hacı Selim Ağa Yazma Eser Kütüphanesi Yazma Eser Kütüphanesi: 1. 1313	33) Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanesi: 1. A.26	34) İzmir Milli Kütüphane: 1. 2009/1 2. 1458	35) Konya Karatay Yusuf Ağa Kütüphanesi: 1. 10208
36) Nuruosmaniye Kütüphanesi: 1. 4222	37) Mevlana Müzesi Kütüphanesi: 1. 2456	38) British Library: 1. Or.4129	39) Türk Dil Kurumu Kütüphanesi: 1. A358/1

METİN***I.***Mef'ülü fâ 'ilâtü mefâ 'lîü fâ 'ilün**Muzâri' - - - / - - - / - - - / - - -*

1. Bergeşte-i fenâ olur elbet bu köhne kâh
Kalmaz yerinde 'âlem ü âdem beķā qalur

II.*Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün**Remel - - - / - - - / - - - / - - -*

1. Çün şeb-i İsrâda olmuşdı müyesser vuşlatuñ
Çarħda ħâlâ o lezzetle raşad bekler Mesîħ

III.*Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün**Remel - - - / - - - / - - - / - - -*

1. Āh-ı mâ rûzi be-dîvân-ı 'adâlet mîresed
Seyl-i eşk âħer be-şahrâ-yı kıyâmet mîresed

IV.*Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fa 'lün**Remel . . . - / . . . - / . . . - / - . -*

1. Saña 'aşık idüm ammâ ki efendüm geçdüm
Ĥüsñüğe mâ'il idüm serv-i bülendüm geçdüm

* Şiirlerin Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 717 numarada kayıtlı olan *Mecmû'a-i Eş'âr*'daki yerleri "ME: varak numarası" örneğindeki gibi dipnotta gösterilmiştir.

^I ME: 105^b

^{II} ME: 105^a

^{III} ME: 105^a

^{IV} ME: 110^b

Āteş-i 'özrūñ-ile yandı tutuşdı bağrum
Geçdüm Allāh bilür ey zūlf-i kemendüm geçdüm

3. Cān alursun gidüp ağıyāra vérürsün şad cān
Baña el vérmedi bu ey leb-i kandüm geçdüm

İ'timād étmez-iseñ bir dahı yüz gösterme
Aramam hüsünüñi v'allāhi efendüm geçdüm

5. Baña 'arz eyleme şimden gerü zūlfün ucın
Ben o sevdādan eyā şāh-pesendüm geçdüm

Hezle haml eyleme ey şūh Nesibün sözün
Hāşılı söz budur ey şūh-levendüm geçdüm

V.

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Derd-i hecrünle getürmekden hayālün yāduma
Geldi her vech-ile 'ālemde halel mu'tāduma

Hecrün ey meh-rū beni öyle perīşān étđi kim
Naş-ı küllī érđi isti'dād-ı māder-zāduma

3. Olmuş-iken hark-ı 'iffet naş-ı mihr-şehrīyem
Karalar çaldurduñ ey şūh-ı dil-ārā aduma

Sende yok inşāf ancak yohısa ey mihribān
Kāfir olsa merhamet eyler benüm feryāduma

5. Sīne-yi pür-dāğuma bakduğca gayrı şey demem
Ülfet olsun semt-i 'ışka sevķ eden üstāduma

^v ME: 110^b

Dilde bir teb var **Nesibā** etseler taḳsīm eger
Haşre dek eyler vefā evlād-ile aḥfāduma

VI.

Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

Remel . . . - / . . . - / . . . - / . . . -

1. Daḥı düş olmadın nezzāre-yi çeşmüm temāşāya
Kaḫıldum şebnem-āsā ben o mihr-i 'ālemārāya

Kaḫül itmez tabaşbuş tab'-ı pür-kīn-i 'adū hergiz
Hemān bī-hüde pīçiş vërme sen dest-i temennāya
3. Taḥammül sūz-ı ülfetdür serāpā vaz' u eṭvārı
Raḫīb-i bedlikāveş görmedüm hiç bir girān-sāye

Nevā-endiş-i la'l-i dil-beri eylerken istimḥāl
Oḫur geh büselik muṭrib gehī āvāz ider māye
5. Olanlar büse-çīn-i la'li o şuḫuḫ ider teşbīh
Nebāt-ı kand ile taḥmīr olunmuş ṭatlu ḫelvāya

Nesibā eyle pāy-endāz-ı ta'dīli dür-i nazmuḫ
Sūḫan-ārā cenāb-ı Rātīb-ı düstür-ı yektāya

VII.

Mef'ülü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün / Mef'ülü Fā 'ilün

Muzāri' - - . / - - . / - - . / - - . / - - . / - - .

1. Cāy olsa da gönül felek-i çārümīn saḫa / mānend-i āfitāb

Zulmet-fezā olur sine āh-ı ḫazīn saḫa / çün mürde-i seḫāb

^{VI} *Mecmū'a-i Eş'âr*, Milli Kütüphane nu: 06 Mil Yz. A 1998, 19^a.

^{VII} *Mecmū'atü'l-Eş'âr*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi nu: T445, 20^a.

Ëy 'ışk-ı táb-şev bu germiyyetün nedür / billâh meded meded
Rehber yeter bu rāhda naqş-ı çünîn saña / eyle hemān şitāb

3. Ëy reh-rev-i diyār-ı haqīkat sürāğı қо / her bī-şu'ürdan
Sūzān olur semender olursa qarīn saña / mümkün mi ictināb

Zāhid bu hīre çeşm ile kūy-ı haqīkati / görmek murāduñsa
Görmez misin olsa dūrbīn saña / sensin saña hicāb

5. Ëy ğam dil-i **Nesibe** olup yār-ı mihribān / haylī zamāndur saña
Hīç bī-vefālīk eylemedün āferīñ saña / tā ètdün intisāb

Etik Kurul İzni Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) üzerinde araştırma yapılmamıştır. Makale edebiyat alanına aittir.

Çatışma Beyanı Makalenin yazarları, bu çalışma ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması olmadığını ve yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Destek ve Teşekkür Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.
